

Rozprávačka ako prostriedok na spoluprácu materskej školy a rodiny

PaedDr. Silvia Mináriková, PhD., NIVaM – Krajské pracovisko Trnava

Anotácia: V príspevku uvádzame základné predpoklady vzájomnej spolupráce materskej školy a rodiny a navrhujeme konkrétne aktivity na rozvoj dieťaťa s využitím známych svetových rozprávok. Práve rozprávky sú prostriedkom na spoluprácu a majú potenciál spájať školu s rodinou a vytvárať podmienky na aktívnu komunikáciu s dieťaťom.

Kľúčové slová: materská škola, rodina, spolupráca, rozprávačka, činnosti

Východiská spolupráce materskej školy a rodiny

Možnosti spolupráce materskej školy a rodiny patria medzi často diskutované témy z pohľadu učiteliek materskej školy (ďalej len MŠ) alebo rodičov. Obe zúčastnené strany majú spoločný cieľ, pomôcť dieťaťu dosiahnuť čo najoptimálnejšie výkony a vytvoriť základy na vstup do základnej školy. Vzájomná spolupráca je determinovaná rozdielnym prostredím, prístupmi či možnosťami MŠ a rodiny. Efektivitu spolupráce do veľkej miery podmieňuje vzájomná ochota poznávania špecifik oboch spolupracujúcich účastníkov.

Medzi cieľmi výchovy a vzdelávania, ktoré sú formulované v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie v materskej škole (základnom dokumente pre MŠ vydanom v roku 2016)) sú uvedené minimálne dva ciele, ktoré priamo odkazujú na aktívnu spoluprácu MŠ s rodinou dieťaťa: „chrániť práva dieťaťa v spolupráci s rodinou...“ a „získavať dôveru rodičov pri realizovaní výchovy a vzdelávania v inštitucionálnom prostredí a pri koordinovanom úsilí o zabezpečenie blaha a potrieb detí“. Z uvedeného vyplýva pre učiteľku MŠ povinnosť získavať dôveru rodičov, byť iniciátorom a režisérom vzájomnej spolupráce. Učiteľka ako odborníčka by mala využívať svoju kompetenciu (vyplývajúcu z profesijného štandardu) identifikovať prostredie, z ktorého dieťa pochádza, a zisťovať jeho vplyv na dieťaťa, samozrejme s rešpektovaním súkromia rodiny. Nemenej dôležité je, aby učiteľka zvládala adekvátnu komunikáciu v každodennom kontakte s rodičmi.

Podmienky vzájomnej spolupráce

Podmienky na činnosti v MŠ a rodine sú odlišné už na prvý pohľad. V triede MŠ je zariadenie a výzdoba prispôsobené výške a veku detí. Triedy majú zväčša vytvorené samostatné hracie

kútiky s väčším počtom spoločných hračiek (kútik pre domácnosť, kútik so stavebnicami, kútik s výtvarným materiálom, knižnica a pod.). V triede je vymedzený priestor, kde sú umiestnené stolíky, samostatný priestor v MŠ tvorí šatňa, spravidla aj spálňa. Kuchyňu, ktorá je často centrom domáceho diania dieťa v MŠ vôbec nevníma. V domácom prostredí má dieťa zvyčajne vyhradenú časť priestoru na vlastné hračky v jednej izbe a ďalšie priestory bytu sú prispôbené štandardnému životu rodiny. Výrazný rozdiel je v organizácii činností, keďže v MŠ je pomerne ustálený denný režim, striedanie voľných a organizovaných aktivít. V rodine je usporiadanie činností voľnejšie, podmienené pracovnou záťažou a záujmami rodičov. Zásadnou odlišnosťou MŠ a domáceho prostredia je prítomnosť väčšieho počtu rovesníkov a „cudzej“ dospeljej autority v MŠ, ktoré musia navzájom spolupracovať a rešpektovať sa. Aj spôsob komunikácie učiteľky MŠ je úplne iný ako v rodine. Učiteľka často rozpráva ku skupinke detí, nie len k jednotlivcovi. Ak máme záujem spolupracovať, je potrebné tieto, ale i mnohé ďalšie rozdiely vzájomne poznať a rešpektovať.

Výraznou odlišnosťou vplyvu rodiny a materskej školy sú nároky na výkony dieťaťa v triede a rodine. V ideálnom prípade sú podobné, ale určite nie totožné. Učiteľka ako odborníčka s pedagogickým vzdelaním (a praxou) využíva pedagogické diagnostikovanie, systematicky plánuje činnosti a vedie dieťa k čo najoptimálnejšiemu výkonu v súlade s požiadavkami v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Jej prirodzenou snahou je rodičovi poskytnúť informácie o dieťati a odporúčania do domáceho prostredia. Rodič „pozná svoje dieťa najlepšie“, má zodpovednosť za jeho výchovu, ale koná skôr intuitívne. Má snahu informovať učiteľku, ako k jeho dieťatu pristupovať, predpokladá prispôbenie sa učiteľky skúsenostiam z rodiny. Pri efektívnej spolupráci je bezpodmienečné vzájomné počúvanie sa, rešpektovanie a pochopenie odlišností. Ak dokáže učiteľka a rodič spolupracovať, posilní sa motivácia dieťaťa a následne aj jeho výkony. V opačnom prípade nastáva súperenie o „svoju pravdu“, ktoré dieťa citlivo vníma.

Fungujúca spolupráca MŠ a rodiny je založená na rovnocennom vzťahu, kde najväčšími „víťazmi“ sú samotné deti. Ako sme už uviedli, potrebný je vzájomný rešpekt, dôvera, jasnosť a zrozumiteľnosť pri vzájomnom informovaní sa. Učiteľka a rodič sú denne v kontakte. Pri príchode či odchode z triedy rodič vidí kolektív hrajúcich sa detí, ale prirodzene si všíma výhradne vlastné dieťa. Tento pohľad ovplyvňuje jeho postoj k učiteľke a k činnosti v MŠ. Rodič nemá pedagogické vzdelanie a s veľkou pravdepodobnosťou nepozná postup ani ciele

činností v MŠ. Často je potrebné preklenúť jazykové, či kultúrne rozdiely. Je hlavne na učiteľke, ako nadstaví nepísané pravidlá spolupráce. Odporúčaním pri vzniku prípadných problémových situáciách je akceptácia iného názoru a hľadanie kompromisov. Učiteľka by mala rešpektovať rovnocenný vzťah s rodičom. Vo vzťahu k rodičovi je partnerom a tomuto je potrebné prispôbiť komunikáciu. Rodiča nepoučať, či nekritizovať za štýl rodinnej výchovy, ale rodiča získať pre partnerstvo. Pri neprofesionálnom postupe učiteľky sa rodič prirodzene bráni, neprijíma ani dobre mienené rady. Učiteľka má možnosť a povinnosť hľadať rôzne formy spolupráce tak, aby zámery MŠ a rodinu spájali.

Námety na spoluprácu s využitím svetových rozprávok

Vzájomná spolupráca MŠ a rodiny je realizovaná pri plánovaných stretnutiach (schôdzky, akcie pre rodičov) aj neformálnych rozhovoroch pri preberaní detí. Jedným z menej tradičných prostriedkov spolupráce je využitie svetových rozprávok, v ktorých sa spája záujem dieťaťa o rozprávky s možnosťou aktívnej kooperácie učiteľky a rodičov. Prvým krokom je výber rozprávky. Ideálne sú rozprávky, ktoré sú svojim obsahom rodičom známe, prípadne si rodič rozprávku ľahko dohľadá (napr. O medovníkovom domčeku, Tri prasiatka, Popoluška). Znenie rozprávky používané v MŠ a v rodine nemusí byť nutne totožné. Učiteľka v triede pracuje s rozprávkou obvyklým spôsobom, s využitím rôznych činností pred, počas a po prečítaní rozprávky. Druhým krokom je učiteľkin návrh činností do domáceho prostredia. Niektoré navrhnuté činnosti možno využiť pri akejkoľvek rozprávke, niektoré sú viazané na obsah konkrétnej rozprávky.

- Po prečítaní rozprávky v triede si dieťa nakreslí ilustráciu, ktorú si vezme domov a s jej pomocou môže rozprávku „prečítať“ niektorému z rodinných príslušníkov (rodičom, babke, súrodencovi ...).
- Pri „čítaní“ doma môžu jednotliví členovia rodiny spolupracovať, striedať sa, čítať rozprávku opakovane či spoločne, čiastočne zmeniť dej rozprávky.
- Jednotlivé ilustrácie si dieťa doma postupne ukladá do košíka, či krabičky a kedykoľvek po nich môže siahnuť a niekomu doma „čítať“ rozprávku opakovane.

Rodičia spravidla deťom čítajú rozprávky pred ukladaním dieťaťa na spánok. Učiteľka môže navrhnúť rodičom čítať doma rozprávky vo vhodnejšom čase a po prečítaní si spoločne napr. vyrobiť maňušky (z kotúčov toaletného papiera, papierových desiatových vreciek, z papiera a

špajlí, použiť plyšové hračky a pod.) a zahrať si „divadielko“ alebo sa rozprávať o vhodnom, či nevhodnom správaní jednotlivých postáv z rozprávky.

Ďalšou možnosťou je zavedenie „domáceho denníčka“, do ktorého si dieťa postupne kreslí ilustrácie rozprávok prečítaných v domácom prostredí. Rodič doplní názov rozprávky, prípadne autora, hlavné postavy alebo zapíše stručný komentár dieťaťa k ilustrácii. Denníček môže dieťa priniesť do MŠ, napríklad po víkende, chorobe, či po prázdninách. Porozprávať ostatným deťom dej rozprávky čítanej doma, uviesť s kým doma rozprávku čítalo, ako sa s rozprávkou doma hrali a pod.

Príležitosťou na spoluprácu MŠ s rodinou môže byť „rozprávka mesiaca“. Učiteľka navrhne na mesiac jednu známu rozprávku a aspoň jednu činnosť, ktorá súvisí s jej dejom a dá sa realizovať v domácom prostredí. Námety môže čerpať z aktivít, ktoré bežne robí v triede a zverejní ich pre rodičov na viditeľnom mieste, alebo na stránke MŠ.

Dôležitým krokom spolupráce je priebežne sa v rozhovore s rodičmi zaujímať, ako sa im doma darilo, aký bol priebeh činnosti, čo dieťa zvládlo, čo vtipné spolu zažili, prípadne čo sa im nedarilo. Nemožno predpokladať, že sa všetci rodičia aktívne zapoja, treba rešpektovať akékoľvek rozhodnutie rodičov. Po uplynutí dohodnutého času je optimálne vytvoriť v triede počas dňa časový priestor na diskusiu o zážitkoch detí, možnosť prezentovať doma vytvorené ilustrácie, denníčky, encyklopédie a pod. V nasledujúcej tabuľke uvádzame niekoľko inšpirácií na činnosti v domácom prostredí.

Tabuľka: Inšpirácie na činnosti v domácom prostredí

O siedmych kozliatkach

- V domácom prostredí môžu rodičia s dieťaťom počítať pri bežných činnostiach: pri nákupe, pri vkladaní bielizne do práčky, pri rozdeľovaní cukríkov medzi členov rodiny, počítať autá na parkovisku.
- Hrať stolové hry, kde treba počítať – Človeče nehnevaj sa, Domino
- Počítanie s detskou piesňou: <https://www.youtube.com/watch?v=LtDATvXGE5c>

Škaredé káčatko:

- Návšteva (podľa možnosti) na farme, alebo v chovateľských potrebách a rozhovor o videných zvieratkách.

<ul style="list-style-type: none"> - Skladanie tangramov zvierat na základe fantázie alebo predlohy (s vodiacimi čiarami) a počas rozhovor rodič s dieťaťom diskutuje o ich výzore, mieste a spôsobe života, zvuku, ktorý vydávajú a pod.
<p>O medovníkovom domčeku:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tvorba zdravých a nezdravých tanierov vystrihovaním a nalepovaním obrázkov z reklamných letákov. - Príprava ovocných špízov ako náhrady nedeľnej maškrtky. - Ochutnávanie ovocia a zeleniny so zaviazanými očami, hádanie ich pomenovania.
<p>O dvanástich mesiačikoch:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mrazenie vody zafarbenej v miskách na ľad v chladničke a následné pozorovanie ich topenia sa vo vode, v miske položenej na stole, radiátore a pod. - Pozorovať topenie ľadu/snehu prineseného v poháriku z vonku – premena skupenstva, čistota. - Vyparovanie slanej vody v miske, do ktorej ponoríme šnútku. - (Námetov na pokusy majú učiteľky vyskúšaných veľa, len je potrebné rodičom primerane vysvetliť, ako pri nich doma postupovať).
<p>Princezná na hrášku:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Navliekanie korálov z mäkkých potravín (hrach, kukurica, mrkva, cestoviny) voľne, alebo určitého vzoru. - Stavba kráľovského zámku z rôznych stavebníc a následné odfotenie na výstavu zámkov v MŠ. - Podľa možnosti návšteva hradu alebo zámku v okolí, zoznámenie sa s históriou okolia.

Zdroj: PaedDr. Silvia Mináriková, PhD., NIVaM – Krajské pracovisko Trnava

V nasledujúcej tabuľke uvádzame konkrétne návrhy na aktivity k rozprávke „**O Sedmokráske**“ v prostredí MŠ a dôrazom na plnenie výkonových štandardov z viacerých vzdelávacích oblastí a tiež návrhy na aktivity v rodine, ktoré majú za cieľ hlavne spríjemniť spoločné chvíle členom rodiny. Pre učiteľku však môžu byť podnetom na rozhovor s rodičom o správaní sa dieťaťa v kolektíve rovesníkov, o úrovni komunikácie, o ochote pomáhať kamarátom, o vzťahu k prírode, na diagnostikovanie sociokultúrneho zázemia dieťaťa atď.

Tabuľka: Návrhy aktivít na činnosti v triede aj domácom prostredí s využitím obsahu rozprávky

Názov rozprávky: Sedmokráska

Výkonové štandardy:

Jazyk a komunikácia: Odpovedá na otázky nad rámec doslovného významu textu a dokáže aplikovať informácie z textu v prenesených situáciách.

Človek a spoločnosť: Vyjadruje pocity zo zážitku, vypočutej rozprávky alebo príbehu – pozitívne i negatívne.

Človek a príroda: Identifikuje rôznorodosť rastlín.

Špecifické ciele aktivít:

Jazyk a komunikácia: Na základe vypočutej rozprávky (dieťa) rozlíši kladné a záporné postavy a uvedie dôvody svojho rozhodnutia.

Človek a spoločnosť: Na základe vypočutej rozprávky (dieťa) identifikuje a pomenuje radosť, veselosť, smútok, strach.

Človek a príroda: Pomenuje spoločné a rozdielne znaky pozorovaných rastlín na školskom dvore (alebo pri tvorbe herbára či encyklopédie) s dôrazom na veľkosť, farbu a tvar kvetov.

Návrh otázok súvisiacich s dejom:

- Ako sa volal kvietok, o ktorom je rozprávka?
- Ako vyzeral kvietok, o ktorom je rozprávka? Pokús sa ho opísať.
- Kto ešte žil na lúke spolu so sedmokráskou?
- Ako sa správali deti na lúke plnej kvetov?
- Aké ďalšie kvietky poznáš a ako vyzerajú?
- Čo si myslíš o ich správaní?
- Čo prežívala sedmokráska na lúke a čo prežívala v izbe?
- Čo by si poradil/a deťom, by mala táto rozprávka dobrý koniec?
- Ako sa ty správaš ku kvietkom a zvieratkám (napr. ku chrobákom, slimákom, rozkvitnutým kvetom na dvore MŠ)?
- Kedy sa v našej triede cítiš veselý/á a kedy smutný/á?

Návrh ďalších aktivity v kolektíve detí zameraných na vyjadrenie pocitov a identifikáciu rastlín:

- Rozhovor o rôznych pocitoch a ich príčinách: Čo ťa rozosmeje a spôsobuje ti radosť? Ako by si vedel rozosmiať kamaráta? Koho by si poprosil o pomoc, ak by potreboval? Ako ti môžeme pomôcť keď sa cítiš smutný?

- Vytvorenie košíka s obrázkami smailíkov, ktoré budú kedykoľvek dostupné deťom. Dohodnutie spoločných pravidiel používania smailíkov pri plánovaných činnostiach, ale i pri spontánnej potrebe detí vyjadriť svoj aktuálny stav (veselý, smutný, unavený, bojazlivý a pod.)
- Tvorba spoločného herbáru z vyľisovaných kvetov, alebo vlastnej encyklopédie z nakreslených kvetov, alebo vystrihnutých napr. z letákov.
- Vychádzka podľa možností do kvetinárstva, záhradkárstva, do parku, zhotovenie fotografií a následný rozhovor o spoločných a rozdielnych znakoch kvetov v triede.

Návrh aktivity v rodine:

- Pomoc pri starostlivosti o kvety v domácnosti, či záhradke.
- Sušenie bylín na dekoráciu bytu alebo na prípravu čaju.
- Tvorba “domáceho“ obrázkového pexesa kreslením kvietkov.
- Výlet do prírody, kde sa spolu s rodičmi deti rozprávajú o pozorovaných rastlinách, zvieratkách – aké majú časti tela, farbu, využite pre človeka. Zhotovenie fotografií.

Zdroj: PaedDr. Silvia Mináriková, PhD., NIVaM – Krajské pracovisko Trnava

Aby vzájomná spolupráca MŠ a rodiny cez známe rozprávky mala požadovaný efekt, učiteľka musí premyslieť spôsob a formu informovania rodičov, vrátane návrhu primeraného termínu na realizáciu činností. Výsledkom dobrej komunikácie je zvládnutie postupu činností, poznanie jej vplyvu na rozvoj dieťaťa. Informácie musia byť rodičom zrozumiteľné. Za úspech by mala učiteľka považovať spoločne strávený čas dieťaťa a rodiča, posilnenie vzájomnej komunikácie rodičov a detí. Benefitom je, ak sa podarí spoločne dieťa posunúť vo výkone, či eliminovať možné zlyhania pri činnostiach.

Určite sme nevyčerпали všetky inšpirácie využívania známych rozprávok ako námetov na spoluprácu MŠ a rodiny. Učiteľky MŠ disponujú batériou ďalších návrhov s využitím vlastných skúseností z práce. Rozprávky sú pre učiteľku prostriedkom na spoluprácu s rodičmi, vytvárajú dôveru a snahu na zabezpečovanie blaha a potrieb dieťaťa. Veď všetkým spoločne ide o optimálny rozvoj „našich“ detí.